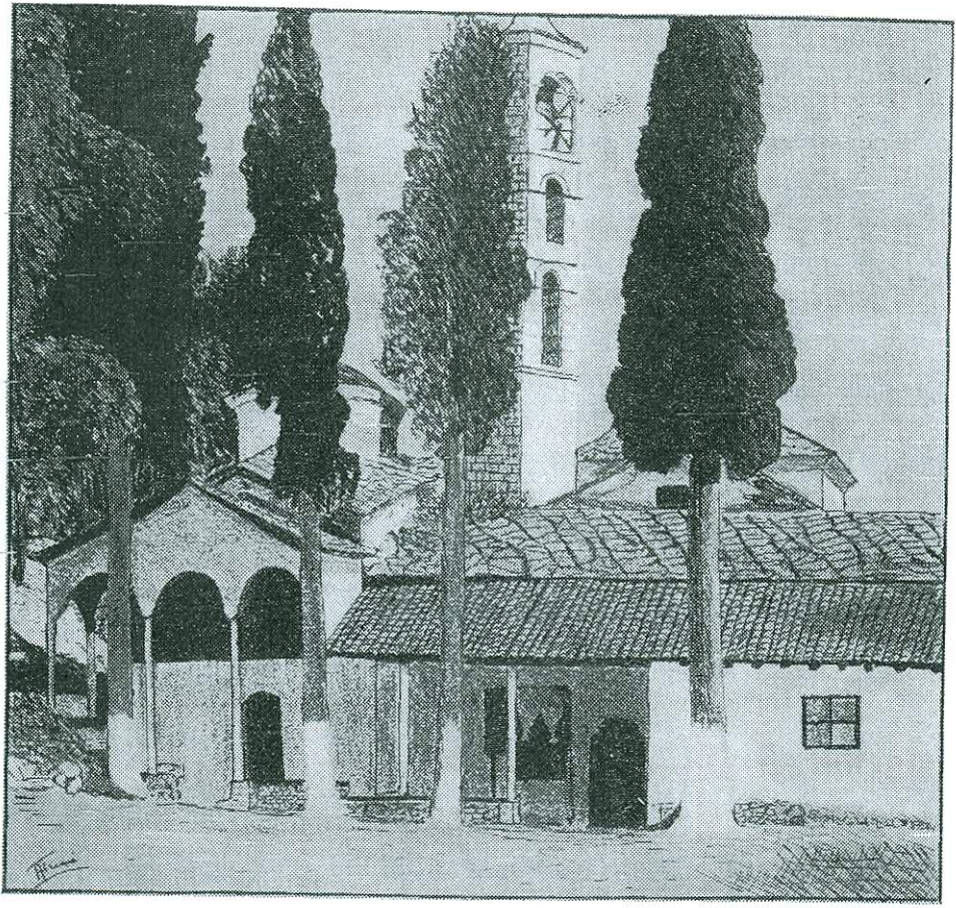

202

Ἅγιος Γεώργιος ὁ Κρυονερίτης Σερρῶν
(Σινικό μελάνι Ἄθηναϊδος ΤΕΚΚΕ - ΒΑΡΝΑ)

ΝΑΤΑΛΗ ΕΜΜ. ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΚΡΥΟΝΕΡΙΤΗΣ ΣΕΡΡΩΝ

Όταν ἀντικρύζωμεν ἓνα παλαιὸν κτίσμα, ἐκκλησίαν, ὑδραγωγεῖον ἢ κάστρον εἰς γραφικὸν περιβάλλον γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν μας μία ἀγάπη πρὸς αὐτὸ καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ γίνεται πῶς βαθεῖα ὅταν γρωρίσωμεν τὴν ἱστορίαν του.

Θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ σήμερον τὸ ἐξοχικὸ Μετόχι καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρυονερίτη ποῦ εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἐνατ. μέρος τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν, ὀλίγον πέραν τοῦ λόφου Μαρούλη, εἰς μίαν κατάφυτον, δροσόλουστον καὶ γραφικὴν τοποθεσίαν.

Ἡ περιοχὴ αὐτὴ τοῦ μικροῦ μετοχίου κατὰ τὸν μεσαῖωνα, ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Σακελλαρίου Μοῦρμουρᾶ, κατέχουσαν καὶ ἄλλα γειτονικὰ κτήματα.

Τὸ ζεῦγος Μουρμουρᾶ ἐφρόντισε καὶ ἀποκατέστησε καλῶς μὲ ἄλλα περιουσιακὰ στοιχεῖα τὴν θυγατέρα των Σακελλαρέαν καὶ τὸν υἱὸν των Ξένον, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς Σακελλαρίου ἡ Ὑπομονὴ χήρα Μουρμουρᾶ, παρακινουμένη ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τὸν θρησκευτικόν της ζῆλον καὶ ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὴν διαίσθησιν ἀνησυχίας καὶ ἀβεβαιότητος διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῆς τότε ἐποχῆς, καὶ μὲ κίνητρα τὰς μυστικὰς ἱκανότητας τῆς γυναικείας ψυχῆς, ἀπεφάσισε νὰ ἐκχωρήσῃ, τὸ ἰδιόκτητον μετόχιον της τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρυονερίτη, εἰς τὴν Βασιλικὴν Σταυροπηγιακὴν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου τοῦ Μενοικίου.

Διὰ νὰ γίνουν ἀντιληπτὰ τὰ ἔλατήρια, τὰ ὁποῖα ᾠδήγησαν τὴν χήραν Ὑπομονὴν νὰ λάβῃ τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τῆς ἐκχωρήσεως τοῦ μετοχίου, καλὸν εἶναι νὰ παραθέσωμεν μίαν συνοπτικὴν περιγραφὴν τῶν γεγονότων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκεν τότε ἡ περιοχὴ αὐτὴ τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τὸ 1305 μέχρι τοῦ 1345 ἤτοι τῆς τεσσαρακονταετίας ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔγινεν ἡ πράξις τῆς δωρεᾶς αὐτῆς.

Ἐὰν σκεφθῆ κανεὶς ὅτι παρὰ τὴν πρόοδον τῆς σημερινῆς Κοινωνικῆς Προνοίας, μὲ κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις διὰ τὴν υἰεῖαν καὶ συντάξεις διὰ τὸ γῆρας, οἱ συνάνθρωποι κατέχονται καὶ πάλιν ἀπὸ ἓνα ἀόριστον φόβον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτικῶν γεγονότων καὶ παρὰ τὰς ἀλματικὰς προσόδους

τῆς ἐπιστήμης τοὺς ἀνησυχεῖ μία ἀβεβαιότης, ἀσάφεια καὶ ἀοριστία διὰ τὸ μέλλον, θὰ δικαιολογήσῃ πλήρως τὴν πρᾶξιν τῆς δωρεᾶς τοῦ μετοχίου παρὰ τῆς ἰδιοκτητρίας Ὑπομονῆς χήρας Μουρμουρᾶ, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μέσων διαβιώσεως διὰ τὰ γηρατεῖα τῆς, κατὰ τὰ ἀσταθῆ καὶ σκοτεινὰ ἐκεῖνα μεσαιωνικὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα τὰ κύματα τῶν ἐπιδρομῶν ἀλλοφύλων ἐσάρωναν τὰ πάντα.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1305 ἡ κατάστασις εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν εἶχεν ἐπιδεινωθῆ. Ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὸ 1307-8, αἱ ἐπιδρομαὶ ἀπὸ τὰ σίφη τῶν ἱππέων Καταλανῶν ὑπὸ τὸν Ροκαφόρτε ¹⁾ ἐσάρωνον ὄχι μόνον τὴν ὑπαίθρον χώραν ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις ἀκόμη.

Ἀπὸ τοὺς περαστικὸς αὐτοὺς ἐπιδρομεῖς ἐληλατήθη ἡ πόλις τῶν Σερωῶν, ὡς καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τῆς ὁποίας οἱ μοναχοὶ ἀνεχώρησαν καὶ ἐκρύβησαν εἰς ὄρεινὰ καταφύγια.

Εἰς ἐπίμετρον τὰ τάγματα τῶν «Τουρκοπούλων» ὑπὸ τὸν Μελῆκ καὶ Χαλίλ, ²⁾ εἶχον φέρεῖ εἰς ἀπελπισίαν μὲ τὰς αὐθαιρεσίας των τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀνεχώρουν εἰς ἀσφαλέστερα καταφύγια.

Καὶ ἦσαν οἱ «Τουρκόπουλοι» τάγματα τοῦ Κρατικοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ, στρατολογούμενα ἀπὸ Τούρκους ἐκχριστιανισθέντας ἢ γεννηθέντας ἀπὸ Ἑλληνίδας μητέρας.

Εἶχον ἐμφανισθῆ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1081-1118) ἀλλὰ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Β'. Παλαιολόγου (1282-1328), ἡ δρᾶσις καὶ ἡ ἀσυδοσία των ὑπῆρξεν ὀλεθρία, ἰδίᾳ εἰς βάρους τῶν πληθυσμῶν τῆς ὑπαίθρου. Καὶ ἡ περιφέρεια τῶν Σερωῶν τότε, πολλὰ δεινὰ ὑπέστη ἀπὸ τὰ τάγματα αὐτά. Καὶ ὅταν ἀργότερα διελύθησαν τὰ τάγματα αὐτὰ ἀπὸ τὸν Φιλῆν Παλαιολόγον καὶ οἱ Καταλανοὶ κατεδιώχθησαν πρὸς τὴν Νότιον Ἑλλάδα, ἀνεσυγκροτήθη ἡ Μονὴ Προδρόμου ἀπὸ τὸν Ἰωαννίκιον Καλούδη. ³⁾

Ἡ γενικὴ κατάστασις τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εἰς ἄκρον σοβαρά. Κατὰ τὸ 1310 ἡ Ρόδος περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Φράγκων, κατὰ τὸ 1326 ἡ Προῦσσα παρεδίδετο εἰς τὸν Ὅρχάν, ⁴⁾ καὶ τὸ 1431 οἱ Τούρκοι ἐπωφελοῦμενοι ἐνδὸς καταστρεπτικοῦ σει-

1) α) Ramon Muntaner. *L' expedició dels Catalans a Orient* Barcelona 1926. β) Boissonat. Ἐπιστολὴ Θεοδοῦλου Μαγίστρου περὶ αὐθαιρεσιῶν τῶν Καταλανῶν.

2) Κ. Παπαρρηγοπούλου Ἰστ. Ἑλλ. Ἔθνους Ἐλευθερ. Ε' 152. Π. Καλλιγᾶ Μέλεται Βυζ. Ἱστορίας Ἀθῆναι 1894 σ. 333.

3) André Guillou *Les archives e.c.t.* Paris 1955 σελ. 9.

4) Ι. Καντακουζηνοῦ Α'. σ. 219. Π. Καλλιγᾶ Βυζ. Μέλεται σ. 292.

σμοῦ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἔθετον ὀριστικῶς πλέον τὸν πόδα εἰς Εὐρωπαϊκὸν ἔδαφος.

Εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἐχθρικῆς διεισδύσεως προσετέθη τῶρα καὶ ἡ ἀστάθεια τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ Βυζαντίου μὲ τὴν διαμάχην ἐπικρατήσεως μεταξὺ Καντακουζηνοῦ—Ἀποκαύκου—Συργιάννη, ἡ ὁποία μὲ τὰς ἐμφυλίους συγκρούσεις τῆς ὠδήγησεν εἰς διχασμὸν καὶ ἀθλιότητα τὸ Αὐτοκρατορικὸν κῆρος τοῦ Κράτους.

Δεινὴν πίεσιν ἐδέχετο ἡ Αὐτοκρατορία ταῦτοχρόνως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Σλαύους καὶ τοὺς Φράγκους. ¹⁾

Νέα εἰσβολὴ τῶν Τατάρων τοῦ 1324 ἐκ 200.000 ἀπεκρούσθη ἐπιτυχῶς ἀπὸ τὸν Ἀνδρόνικον τὸν νεώτερον πλὴν ὅμως τὸ Κράτος διηρημένον μεταξὺ τῶν δύο Ἀνδρονίκων πάππου καὶ ἐγγόνου, δύσκολα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς ἐπιβουλὰς καὶ πιέσεις τῶν ποικίλων ἐχθρῶν καὶ μετὰ τὴν διαμάχην αὐτὴν ὀλίγη ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ σωθῇ.

Τὴν 24ην Μαΐου 1328 μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Καντακουζηνοῦ ὁ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος μὲ πραξικόπημα ἐκυρίευσεν τὴν Κων)πολιν χωρὶς νὰ χυθῇ αἷμα καὶ ἐξετόπισεν ἐκ τῆς ὀχληρᾶς συμβασιλείας τὸν πάππον Ἀνδρόνικον, ὁ ὁποῖος ἀργότερον ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς τὴν 13 Φεβρουαρίου 1332ς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόλοιπος Βασιλεία τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου μέχρι τοῦ προώρου φυσικοῦ θανάτου του 15 Ἰουνίου 1341 διέρρευσε μὲ ἀρρυθμίαν τῆς κρατικῆς μηχανῆς, τὴν ὁποίαν ἐπέτεινεν ὁ ὀγκούμενος ἀφ' ἑνὸς κίνδυνος τοῦ Τουρκικοῦ ἐξ Ἀσίας χειμάρρου καὶ ἐξ ἄλλου αἰμθρησκευτικαὶ ἔριδες εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τὰς δοξασίας τοῦ Βαρλαάμ καὶ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κινήματος τῶν Ἑσυχαστῶν.

Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου νέα ἐμφύλιοι ἔριδες περὶ τὴν διαδοχὴν μεταξὺ Καντακουζηνοῦ καὶ Παλαιολόγων ἐξησθῆναι τὸ Κράτος εἰς σημεῖον τελείας ἀποσυνθέσεως καὶ ἐξαθλιώσεως.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαμάχης αὐτῆς πολλὰ δεινὰ ἔπαθεν ἡ πόλις τῶν Σερρῶν, ὡς ταχθεῖσα μὲ τὸ μέρος τῶν Παλαιολόγων, ἂν καὶ ὁ Καντακουζηνὸς εἶχεν ἀπέραντα κτήματα εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη ὀλόκληρον προάστειον τῆς πόλεως ὀνομάζεται ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματός του «Κατακονόζι».

Αὕτη περίπου ἐν περιλήψει ἦτο ἡ κατάστασις, θολὴ καὶ εὐμετάβλητος κατὰ τὴν τεσσαρακονταετίαν 1305-1345, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θεοσεβὴς μοναχὴ Ὑπομονὴ Μουρμουρᾶ ἀπεφάσισε διὰ δωρητηρίου γραμματος νὰ ἐκχωρήσῃ τὸ ἰδιόκτητον μετόχιον τῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρουονερίτη,

1) Κ. Παπαρρηγοπούλου Ἰστ. Ἑλλ. Ἐπαν. Ἐλευθερουδάκη Ε' σ. 160.

έναντι έτησίαις πρὸς αὐτὴν ἀντιπαροχῆς εἰς προϊόντα ἑξασφαλίζοντα εἰς αὐτὴν τὴν στοιχειώδη συντήρησιν διὰ τὸν ὑπόλοιπον βίον της.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρουνερίτη μὲ τὸ παρεκκλήσιόν του, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐκτίσθη γύρω τοῦ 1290 ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Μουρμουρά, τὴν ὑπαρξίν του δὲ εἰς τὴν τοποθεσίαν Κινστέρινα Κρούα νερά, ὡς γειτονικὰ προσκείμενα κτήματα, ἀναφέρει Αὐτοκρατορικὸν τοῦ 1298, χρυσόβουλλον.

Ἡ ἐκχώρησις τοῦ Ναοῦ τούτου ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1344 παρὰ τῆς χήρας Μουρμουρά πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἦτοι περίπου 50 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν του, ὁπότε ἀπεφάσισε τὴν ἐκχώρησιν ἢ δωρήτρια εἰς προχωρημένην γεροντικὴν ἡλικίαν, μὲ ἀποκατεστημένα πλέον τὰ τέκνα της.

Ὁ ναὸς κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας (16ος αἰὼν) μετεβλήθη εἰς ἐρείπια, ἐσώζοντο ὅμως οἱ θόλοι καὶ οἱ τοῖχοι αὐτοῦ εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν μέχρι τοῦ 1864, ὅτε καὶ ἀνιστορήθη.

Τὸ παραπλευρὸς αὐτοῦ ἀριστερὰ κείμενον παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου συνδέεται μὲ κοινὸν νάρθηκα μὲ τὸν κύριον ναόν.

Καὶ οἱ δύο ναοὶ ἔχουν σχῆμα Σταυροῦ μὲ πλακοστρωμένην σήμερον τὴν στέγην, ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ὁποίας ὑψώνεται τὸ πολυγώνου μορφῆς ἀπὸ πελεκητοὺς λίθους κωδωνοστάσιον.

Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶναι μαρμαρίνον αἱ δὲ τοιχογραφίαι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνιστορήσεως.

Εἰς τὸ ἐκ στανίδων τέμπλον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου διεσώθησαν δύο ἀξιόλογοι παλαιαὶ φορηταὶ εἰκόνες, τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Χριστοῦ διαστάσεων $0,88 \times 0,52$. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Α. Ευγγουλοῦ, ¹⁾ ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, εἰδικοῦ ἐπὶ τῶν μελετῶν τῶν Βυζαντινῶν μεσαιωνικῶν εἰκόνων, αἱ εἰκόνες αὐταὶ τοῦ 1634 εἶναι ἔργα τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου, εἶναι δέ, ὡς γράφει, ἄξια πολλῆς προσοχῆς καὶ θεωροῦνται ἔργα ὄχι εὐκαταφρόνητα τῆς «Κρητικῆς» λεγομένης σχολῆς ζωγραφικῆς τοῦ 17ου αἰῶνος.

Ἡ ἀξιόλογος τέχνη τῶν εἰκόνων αὐτῶν δεικνύει ὅτι τὰς ἐξωγράφησε καλλιτέχνης εἰς σπουδαῖον καλλιτεχνικὸν κέντρον, ἴσως εἰς τὴν Κρήτην ἢ τὴν Ἑπτάνησον, ἀν μὴ καὶ εἰς τὴν Βενετίαν. Εἶναι φυσικὸν ἄλλωστε νὰ ἐπροικοδοτήθη ὁ ναὸς τοῦ Κρουνερίτη διὰ τῶν φορητῶν αὐτῶν εἰκόνων κατὰ τὴν ἀνιστόρησίν του παρὰ τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀνήκει, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ καὶ εἰδικῆς μελέτης ὑπὸ τῶν φιλοτέχνων.

1) «Σερραϊκά Χρονικά» τόμος Δ' σελ. 39, 32. Ἀθήναι 1963.

Κατ' ἐπέκτασιν τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπάρχει νεωτέρα κακότεχνος ἐπέκτασις αὐτοῦ κεραμοσκεπής, ἡ ὁποία ἂν ἔλλειπε θὰ ἐπέτρεπε νὰ φαίνωνται ἀρτίως αἱ πλευραὶ, ἡ παλαιὰ τοιχοποιεῖα ὡς καὶ ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ. Τὴν εἴσοδον καὶ τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ κοσμοῦν σήμερον παλαιὰ κυπαρίσσια.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΥ ΕΓΓΡΑΦΟΥ

Τὸ ἐπίσημον δωρητήριον ἔγγραφον ἀνευρέθη κατὰ τὸ 1894 ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Χόνδρου (πατρὸς τοῦ ἄλλοτε καθηγητοῦ τῶν Φυσικῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Δημητρίου Χόνδρου) καὶ παρεδόθη εἰς τὸν μεσαιωνοδίφην Πέτρον Παπαγεωργίου, Γυμνασιάρχην τοῦ Γυμνασίου Σερρῶν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ BYZANTINA ΧΡΟΝΙΚΑ τῆς Λειψίας. ¹⁾

1) Byzantinische Zeitschrift Leipzig 1894 σ. 295.

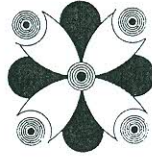
Ἴδου πῶς περιγράφει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κρουονερίτη εἰς καθαρεύουσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Πέτρος Παπαγεωργίου :

«Πολλῶν τῶν ἐν τοῖς Χρυσοβούλλοις καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως χωρίων καὶ τόπων περὶ τὰς Σέρρας ἡ θέσις σήμερον δὲν εἶναι γνωστὴ, εἴτε διὰ τὴν παντελῆ λήθην τῶν ὀνομάτων τῶν προσώπων ἐφ' οἷς ἐκαλοῦντο, εἴτε διὰ τὰς ἐπελθούσας καταστροφὰς ἀλλ' ὅμως πολλῶν πάλιν καὶ νῦν ἔτι σώζονται τεκμήρια, πρὶν δὲ καταλέξω, αὐτὰ θὰ δ' ἀλάβω, περὶ τοῦ ἱστορικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρουονερίτου.

Ἐν μέσῳ πυκνοτάτων φυλλωμάτων κεῖται ὁ ναός, νῦν μετὰ κομποῦ κωδωνοστασίου, ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ νῦν μὴ σωζομένου «Κρύου νεροῦ» ψυχροῦ ὕδατος πηγῆς. Εἶναι δὲ ἀκριβῶς ὁ ναός, περὶ τοῦ ὁποίου πολῦτιμος θὰ ἦτο ἡμῖν καὶ μικρὰ τις τοῦ Cousinery σημείωσις, ἀφοῦ ὁ μὲν παλαιὸς ἐκεῖνος καὶ ἱστορικὸς δὲν ὑπάρχει πλέον, ὁ δὲ νῦν ἐπὶ τῶν θεμελιῶν αὐτοῦ ἐκτισμένος εἶναι νέος καὶ κατ' ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς μεγάλης θύρας : «Μετὰ τὴν πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν ἐκτίσθη τῇ συνδρομῇ τῆς Μονῆς Προδρόμου καὶ τῶν Χριστιανῶν τῷ 1864 ἔτει». Τὸν ναὸν ἀναφέρει κατὰ πρῶτον Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου ἔτει 1298 σελ. 239 «περὶ τὰς Σέρρας γῆν πλησίον τῆς γῆς τοῦ μονυδρίου τοῦ ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου καὶ ὀνομαζομένην Κινστέραν». Ἐν δὲ τῷ Χρυσοβούλλῳ ἔτους 1309 σελ. 213 λέγεται περὶ τὸ χωρίον τὴν Κόσαν καὶ τὰ Κρύα - Νερά γῆν ἐν ἣ εἰσὶν καὶ μυλοτόπια δύο καὶ ἐτέραν γῆν εἰς τὴν Κινστέραν».

Τῶν ἐνταῦθα ὑδρομύλων μνεῖαν ἐποιήσατο ὁ Cousinery ἐν τῷ X κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ περιγράφει τὴν εἰς τὴν μονὴν Προδρόμου ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἐν σελ. 212.

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦ Χρυσοβούλλου, πότε δὲ καὶ ὑπὸ τίνων ἐκτίσθη τῷ πάλαι καὶ πότε ἔπειτα ἐγένετα κτῆμα τῆς Μονῆς, διδάσκει τὸ ἐπόμενον γράμμα ἔτους 1344 κατ' ἀντιγραφὴν ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Χόνδρου ἄλλοτε σωζομένου πρωτοτύπου ἐγγράφου».

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗΡΙΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

(Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος).

«Ἐγὼ ἡ Ὑπομονὴ μοναχῆ, ἡ τοῦ Σακελλαρίου ἐκείνου ὁμόζυγος τοῦ Μουρμουρᾶ, ἡ ἔνταυθι τὸν τύπον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐγγαράξασα, ἅμα τοῖς προτάξασι παισὶ τε καὶ ἐγγόνοις ἑμοῖς, ἐκδίδομι κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ κυριότητα ἀναφαίρετον τὸ ἐξ οἰκείων κόπων καὶ ἀναλωμάτων τοῦ αὐθέντου μου ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς μου καὶ ἑμοῦ ἐκ βάθρων ἀνεγερθὲν μοναστήριον ἡμῶν, τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου τοῦ ἐπικεκλημένου Κρουονερίτου, πρὸς τὴν σεβασμίαν βασιλικὴν Μονὴν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τὴν περὶ τὸ ὄρος τοῦ Μενοικίου καλούμενον κειμένην, μετὰ πάντων τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ βιβλίων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κτημάτων καὶ πραγμάτων αὐτοῦ καὶ ζώων, ἃ δὴ καθ' ἕκαστον ἑτέρῳ ἐγγέγραπται καταστίχῳ ὀφειλόντων καὶ τῶν ἐπὶ ἐνασκουμένων τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ βασιλικῇ μονῇ τιμιωτάτων ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν ἐπιμελεῖσθαι τοῦ τοιοῦτου μοναστηρίου καὶ πάντα τρόπον κατὰ τὸ ἐγγωροῦν αὐτοῖς συνιστᾶν καὶ βελτιοῦν. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἡμῶν αὐτῶν ἅπαντα πράγματα, ἐπαρκῶς ἔχοντα καὶ αὐτάρκως καθ' ἡμᾶς, τοῖς τοιοῦτοις ἡμῶν παισὶ διενείμαμεν καὶ εἰς προῖκα κατὰ τὸ πάντη ἀνελλιπῶς ἀποδεδώκαμεν, ὡς τοῦ τηνικαῦτα καιροῦ συμπεφωνήκαμεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐθις κατὰ καιροὺς ἄλλοτρόπως καὶ ὡς λεγάτα καὶ ὡς δωρεὰς καὶ παντοίως εἰς κυβέρνασιν αὐτῶν τὰ ἐναπολειφθέντα ἡμῖν τῶν πραγμάτων δεδώκαμεν, αὕτη δὲ μόνη ἡ Μονὴ ἀφιέρωται τὸ ὑπ' ἀρχῆς τῷ Θεῷ παρὰ ἡμῶν ἀπόμοιρά της μικρὰ τῶν κατὰ κόσμον ἡμετέρων πραγμάτων ψυχικῆς ἕνεκα σωτηρίας ἡμῶν, τῶν δὲ ἐκδέδοται αὕτη πρὸς τὴν δηλωθεῖσαν ὡς εἴρηται Μονήν, κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ ἀναφαίρετον κυριότητα, οὐχ' ἔξει τις ἄδειαν, ἢ ἐγὼ αὐτὴ ἢ τῶν παίδων μου τις καὶ ἐγγόνων ἢ ἄλλος οἰοσθητοῦν τῶν πρὸς γένος προσηκόντων μοι διὰ οἰοσδήτινος ὄχλου γίνεσθαι ἢ ὅλως τὸν τυχόντα ἀνακρίσεως λόγον τοῖς εἰρημένοις τιμιωτάτοις μοναχοῖς ἐπαγαγεῖν ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ καὶ ἀναφαιρέτῳ κυριότητι, ὡς δεδήλωται, τοῦ τοιοῦτου μοναστηρίου, τοῦ ἀπὸ τοῦδε μετοχίου αὐτῶν, σωζομένου μόνον τοῦ μνημοσύνου ἡμῶν καὶ τινων εἰς ζωάρκειαν καὶ κυβέρνησιν ἡμῶν διδομένων ἡμῖν, ὡς συμπεφώνηται δέδοσθαι παρὰ τῶν δηλωθέντων τιμιωτάτων μοναχῶν πρὸς ἡμᾶς, ἃ δὴ καὶ εἰσὶ ταῦτα :

Σίτου καλάθια βασιλικά ιβ' οἴνου μέτρα ἐξήκοντα, ἐλαίου λίτραι ιβ' ὄσπριου παντοίου καλάθιον α', βασιλικὸν ἡμισυ, τυροῦ καὶ μοτσίου λίτρας μ',

Βουτύρου λίτρας ι', ξύλων γομάρια ιβ', δάδων γομάριον α', ἐλαιῶν καλαθίου τὸ η', ἄλατος βασιλικοῦ καλαθίου τὸ δ' καὶ καρύων καλάθια β'. Συμπεφώνηται δὲ ἵνα ἔχω ἐγὼ ταῦτα κατ' ἔτος, Ὑπομονὴ μοναχῆ ἢ τοῦ Σακελλαρίου ἐκείνου ὁμόζυγος τοῦ Μουρμουρᾶ ἔτι τοῦ βίου περιοῦσα, παρὰ τῶν διαληφθέντων τιμωτάτων μοναχῶν ἀνυστερήτως καὶ κατὰ τὸ πάντη, ἀνελλιπές. Μετὰ δέ γε τὴν ἀποβίωσιν τὴν ἐμὴν ἵνα μερίζονται ταῦτα εἰς δύο ἴσας μερίδας, καὶ τὴν μὲν μίαν ἔχει ἡ θυγάτηρ μου ἢ ἐντιμωτάτη Σακελλαρέα ἢ Μοδηγή, τὴν δὲ ἑτέραν ὁ υἱός μου κύριος Ξένος ὁ Μουρμουρᾶς. Μετὰ δὲ τὴν ἀποβίωσιν πατέρου μέρους αὐτῶν, ἵνα κρατηθῆ παρὰ τῶν μοναχῶν καὶ ἡ τοῦ ἀπελθόντος μέρους μερὶς ἀποικομένου δὲ καὶ τοῦ ἐναπολειφθέντος ἑτέρου μέρους κρατηθῆ καὶ ἡ δευτέρα μερὶς, μόνου δηλαδὴ τοῦ μνημοσύνου ἀθανάτου μένοντος.

Ὁ τοίνυν πειρασόμενος καθ' οἷονδὴποτε τρόπον καὶ ἀφορμὴν ὀκλήσαι ἢ ἀθέτησιν τινα ἐννοῆσαι ἢ διαπράξασθαι τῆς παρούσης οἰκιοθελοῦς καὶ τὰ μέγιστα ἐσκεμμένης ἡμῖν γνώμης καὶ βουλῆς, ὁ τοιοῦτος ὁ ὅποιος ἂν εἴη, ἔστω ἀποδεδιωγμένος ἀπὸ παντὸς δικαστηρίου, πατριαρχικοῦ, ἐκκλησιαστικοῦ, ἀρχοντικοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλικοῦ καὶ καθολικοῦ Σεκρέτου, ὡς ἀλάστωρ, ὡς παλαμναῖος, ὡς ἀλιτήριος, ὡς ἀθετητῆς καὶ ἀπειθής καὶ διαιρέτης, τῆς ὅ,τι πλεῖστον βεβουλευμένης ἡμῖν τοιαύτης εὐσεβοῦς καὶ θεαρέστου πράξεως, προσεπικιόμενος καὶ τὰς τῶν ἀπ' αἰῶνων ἀγίων ἀρὰς πρὸς τὸ καὶ αὐθις ἐρρῶσθαι τὸ παρὸν ἐκδοτήριον γράμμα. Ὁ δὲ καὶ γεγονὸς ἐνώπιον τῶν ἐντιμωτάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων ἀρχόντων τῶν ὑπογραψάντων, τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῆ Μονῇ ἐπιδέδοται, ἀσφαλείας χάριν, καὶ βεβαιώσεως. Μηνὶ Ἰουλίῳ, τῆς στ'. Ἰνδικτιῶνος ἔτους ΣΤΩΝΒ'./1344/(ζ Ἰνδικτ. ἔτους ΣΤΩΜΖ') Ἰουλ. 7 1339 (A. Guillou) σ. 11 καὶ σ. 111).

†
 π ι ο υ Ὑ π ο μ ο ν ῆ ς μ ο ν α χ ῆ ς
 τῆς Σακελλαρίου ἐκείνου
 τοῦ Μουρμουραῖ δημοζύγου

†
 π ι ο υ Ἐ α ν θ ῆ ς
 τῆς θυγατρὸς αὐτῆς

Σακελλαρέας

Ὁ Σακελλάριος τῆς ἁγιωτάτης
 Μητροπόλεως Σερρών ἱερεὺς
 Ἰωάννης Μοδηνὸς
 Ὁ τὰ δίκαια διέπων τῆς ἁγιωτάτης
 Μητροπόλεως Σερρών Γεννάδιος
 ὁ Τραπεζούντιος
 Ὁ οἰκονόμος Σερρών Μανουὴλ
 διάκονος ὁ Κουβαρᾶς
 Ὁ σκευοφύλαξ Σερρών Θεόδουλος
 ἱερεὺς ὁ Τζεμπτζέας
 Ὁ χαρτοφύλαξ Σερρών Νικόλαος
 διάκονος ὁ Ἀβαλάντης
 Σακελλίου Σερρών Μιχαὴλ διάκονος
 Καλορίζος (A. Guillaou) σ. 110
 Ὁ πρωτέκδικος Σερρών Σέργιος
 ὁ Συναδηνὸς
 Ὁ δοῦλος τοῦ κρατικοῦ καὶ ἁγίου
 ἡμῶν αὐθέντου Κῦρος ὁ Γλυκᾶς
 Ὁ δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου
 ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως Λέων
 ὁ Ἀζανίτου καὶ Καστροφύλαξ
 Σερρών».

Συμπεράσματα:

Ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ ἔγγραφο τῆς Σερραϊκῆς οἰκογενείας Σακελλαρίου Μουρμουραῖ τοῦ ἔτους 1344 παρατηροῦμεν ὡς ἀξιοσημεῖωτα :

1) Ὅτι ἡ ἐκχωρηθεῖσα περιουσία τῶν Μουρμουραῖδων εἰς τὴν Μονὴν Προδρόμου καὶ ἡ ἄλλη τὴν ὁποίαν ἐξεχώρησαν ὡς προῖκα καὶ μερίδα εἰς τὰ τέκνα των Σακελλαρέαν καὶ Ἐένον καὶ σημαίνουσα ἦτο διότι ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ ναοῦ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ποτιστικὸς ἀγρούς μὲ καρυδέας καὶ ἐλαιῶνα διεσώθη δὲ τότε ἀπὸ τὴν μόλις πρὸ 37 ἐτῶν ἐπιδρομὴν καὶ λεηλασίαν τῶν Καταλανῶν.

2) Ὁ βαθμὸς καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσεβείας τῶν Σερραίων τοῦ 13ου καὶ 14ου αἰῶνος ἀκολουθεῖ τῆς ἐποχῆς τὴν γενικὴν ἀνθησιν τῆς ἀγαθοεργίας μὲ πρωτουργὸν τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτε διὰ τῆς ὀργανωμένης μορφῆς μονῶν καὶ μετοχίων ἀσκεῖται ἡ κοινωνικὴ ἀντίληψις καὶ ξεναγεῖται ὁ ὁδοιπόρος, καθ' ὅλην δὲ τὴν Αὐτοκρατορίαν λαμβάνει τεραστίας διαστάσεις ἢ κινήσεις δωρεῶν καὶ ἐκχωρήσεων ἀκινήτων περιουσιῶν σημαντικῆς ἀξίας διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ ἐνίσχυσιν μονῶν καὶ εὐαγῶν ἰδρυμάτων.

Ἡ συνήθεια αὐτὴ τῆς ἐποχῆς πεῖθει καὶ παρασύρει ἐκτὸς τῶν πλου-

σίων καὶ ἐπιφανῶν ἀξιωματούχων καὶ ἀσήμους καὶ ἀπλοὺς καὶ ἀφελεῖς πολίτας εἰς δωρεὰς καὶ ἐκχωρήσεις ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν ἀκινήτων διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ δωρητοῦ καὶ διὰ μνημόσυνον παραμένον ἀθάνατον ὅπως εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τῆς οἰκαγενείας Μαυρομουρᾶ, καὶ φθάνει μέχρι βαθμοῦ ψυχώσεως.

3ον) Εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς δωρεᾶς ἔφθασεν ἡ δωρήτρια ὑποκινηθεῖσα ἐκτὸς τῶν ἐλατηρίων τῆς εὐσεβείας καὶ θρησκοληψίας καὶ ἀπὸ τὸ ἀβέβαιον τῆς διακατοχῆς μεγάλης ἀστικῆς ἰδιοκτησίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς δίνης τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν.

Τὴν σκέψιν μας αὐτὴν ἐπαληθεύει καὶ ἡ σημαίνουσα γνώμη τοῦ βυζαντινολόγου καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀλεξάνδρου Διομήδους, ὁ ὁποῖος λέγει :

«Τὸν 13ον καὶ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας, ἰδίως ὅταν ἀρχίζει νὰ καταλαμβάνη τοὺς πιστοὺς ἀπόγνωσις πρὸ τῆς χαώδους καταστάσεως, ὅταν τὸ κράτος καὶ ἡ διοίκησις βαίνουν πρὸς ἐξάρθρωσιν ἢ ροπὴ πρὸς δωρεὰς ἀντιθέτως αὐξάνει...»¹⁾

4ον) Τὸ ἐκδοτήριον γράμμα ὑπογράφουν ἐκτὸς τῆς δωρητρίας τοῦ γαμβροῦ τῆς καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς καὶ οἱ βαθμοῦχοι τῆς Μητροπόλεως Σερρών, πλὴν τοῦ Μητροπολίτου, ἡ ἔλλειψις τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὁποῖου φαίνεται φυσικῆ, καθ' ὅσον ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου ἔχει «καθαρᾶς ἐλευθερίας» κατὰ τὸ τυπικὸν καὶ τὰ χρυσόβουλλα τὰ ἀναγράφοντα τὴν βούλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Κατὰ τὸν Δ' χρυσόβουλλον λόγον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ἡ Μονὴ Προδρόμου ἦτο τελείως ἀνεξάρτητος Πατριαρχικῆ.

«. . . συντηρηθῆσεται δὲ ὡσαύτως ἀνενόχλητος καὶ ἀπὸ τοῦ κατὰ καιροὺς εὐρισκομένου ἱερωτάτου ἀρχιερέως εἰς τὴν Μητρόπολιν τῶν Σερρών, πλὴν μόνου τοῦ συνήθους μνημοσύνου αὐτοῦ καὶ τοῦ τεταγμένου κανονικοῦ καὶ ἵνα οὐδὲν ἔχη ὁ τοιοῦτος ἀρχιερεὺς ἄδειαν ὅπως ἀντικαθιστᾶν ἡγουμένους εἰς τὴν τοιαύτην Μονήν, ἢ πάλιν ἐξάγειν αὐτούς, ἀλλ' ὁ μέλλον εὐρίσκεισθαι εἰς τὴν ἡγουμενείαν αὐτῆς ἐκλέγηται παρὰ τῶν μοναχῶν αὐτῆς καὶ ἀποστέλλεται εἰς τὸν κατὰ καιροὺς Παναγιώτατον Πατριάρχην καὶ σφραγίζεται παρ' αὐτοῦ καὶ τάττηται εἰς τὴν ἡγουμενείαν αὐτῆς. Βούλεται γὰρ ἡ Βασιλεία μου καὶ θεσπίζει Πατριαρχικὴν εἶναι τὴν τοιαύτην Μονὴν τοῦ Τιμίου Προφήτου Προδρόμου, τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς Βασιλείας μου (1317) 6829 ἔτος ἀπὸ κτίσεως

ἐρυθρὰ ὑπογραφὴ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ'». ²⁾

1) Βυζαντινὰ μελέται Ἀλ. Διομήδους Ἀθήναι 1951 Α' τόμος σ. 77.

2) Προσκυνητᾶριον τῆς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου Σερρών ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ. Λειψία 1904 σ. 90. A. Guillou André les Archives des J. Prodromos. Paris 1955 σ. 59.

Ἐπίσης ἀπὸ ἄλλα χρυσόβουλλα ἐτέρων Αὐτοκρατόρων φαίνεται ἡ βούλησις τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, νὰ μὴν ὑπόκειται ἡ Μονὴ ὄχι μόνον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μητροπόλεως Σερρών, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατριαρχείου ἀκόμη.

«. . . ἐν παντὶ δὲ καιρῷ καὶ χρόνῳ βούλομαι εἶναι τὰ τοιαῦτα αὐτοδέσποτα καὶ αὐτεξούσια . . . οὔτε γὰρ Βασιλικοῖς δικαίοις οὔτε Πατριαρχικοῖς ὑποκεῖσθαι βούλομαι». ¹⁾

5ον) Τὸ ἔγγραφον προσυπογράφουν καὶ ἕτεροι δύο ἄρχοντες :

α) Κῦρος ὁ Γλυκᾶς,

προφανῶς διοικητικὸς βαθμοῦχος, καὶ

β) Λέων ὁ Ἀζανίτου, Καστροφύλαξ Σερρών.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀδιάσειστον τῆς ἐκχωρήσεως συνυπέγραφε τὴν πράξιν τῆς μεταγραφῆς, ὅπως λέγομεν σήμερον, καὶ ὁ τότε Καστροφύλαξ Σερρών, ὡς ἀντιπρόσωπος «τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου αὐθέντου καὶ βασιλέως» εἰς ζητήματα κύρους τῆς μεταβιβάσεως ἐδαφικῆς ἐκτάσεως τῆς περιφερείας του.

6ον) Ἄλλη σκέψις ἡ ὁποία γεννᾶται ἐκ τῆς ἐκχωρήσεως τοῦ ναῖσκου τούτου εἶναι, ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου 40 ἐτῶν περίπου βίον ἀριθμοῦσα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἔχειρε μεγάλης ὑπολήψεως διὰ τὸν χαρακτήρα καὶ τὸν τύπον τῆς λειτουργίας της.

Φαίνεται ὅτι ἀκολουθοῦσα τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ της κατεύθυνσιν καὶ τὴν κατὰ πολὺ ἐνωρίτερον χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου νέαν ὁδὸν διὰ τὸν ἀποδοτικὸν τρόπον τοῦ μοναστικοῦ βίου, εἶχε κατορθώσει ἐντὸς μικροῦ σχετικῶς διαστήματος νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν ἀπὸ ὅλα τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ.

Ὁ Στουδίτης εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν «ἀπράγμονα βίον» τὸ ἀργόσχολον πλῆθος τῶν μοναχῶν, νὰ ἀξιοποιήσῃ καὶ νὰ ἐξυγειάνῃ διὰ τοῦ αὐστηροῦ παραδείγματός του τὸν μοναχικὸν βίον καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ὠφέλιμον καὶ παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν ἐκάστου μοναχοῦ εἰς ἐργασίαν παραγωγικὴν σωματικῆς ἢ πνευματικῆς προσπαθείας καὶ ἀποδόσεως ²⁾. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς ὑπῆρχον πολλὰ ἔργα τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου.

7ον) Γλωσσολογικαὶ παρατηρήσεις.

Εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἔγγραφου τούτου συναντῶμεν τὰς σπανίας λέξεις ἀρχαϊκοῦ τύπου :

α) Ἄ λ ά σ τ ω ρ, ἡ ὁποία σημαίνει ἄτομον κολασμένον καὶ ἁμαρτωλόν, ἄτομον ἐπιφέρον τὴν συμφορὰν, κακορίζικον.

1) Βυζαντινὰ Μελέται Ἀλ. Διομήδους. Ἀθήναι 1951 Α' τ. σ. 77.

2) Εἰς τὴν σχολὴν αὐτὴν ἀνήκουν ἀριστοὶ βιβλιογράφοι - ἀντιγραφεῖς καὶ ἁγιογράφοι ψηφιδωτῶν καὶ ἀπλῶν εἰκόνων. (Μπενάκειον Μουσεῖον - ψηφιδωτῶν Παναγίας ἐκ Κων)πόλεως).

β) παλαμναῖος; Σπανία ἀρχαῖκή λέξις συναντᾶται εἰς τοὺς ἀρχαίους τραγικούς ποιητὰς καὶ σημαίνει δολοφόνος μήπω ἐξαγνισθεὶς σφίγγων διὰ τῆς παλάμης τὴν δολοφονικὴν μάχαιραν, ἐκδικητὴς αἵματος.

γ) μοτσίου λίτρας... εἰς τὴν Σερραϊκὴν διάλεκτον τὴν λαλουμένην μέχρι τοῦ 1913 ἡ λέξις «μπάτζιος»¹⁾ ἦτο ἐν χρήσει καὶ ἐσήμαινε τὸ «ἄπαχο κεφαλοτύρι ὃ «μπάτζιος» εἶναι παραφθορὰ τοῦ «μότσιος». Ὁ Guillou τὴν ἀγνοεῖ καὶ διερωτᾶται διὰ τὴν σημασίαν της²⁾).

Αἱ λέξεις αὐταὶ εἶναι τόσον σπάνιαι ὥστε δὲν περιέχονται οὔτε εἰς τὸ λεξικὸν Ἑλευθερουδάκη οὔτε εἰς τὴν Μεγάλην Ἑγκυκλοπαιδεῖαν Πυρσοῦ, οὔτε καὶ εἰς τὸ Ἑγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τοῦ «Ἡλίου» οὔτε εἰς παλαιότερα κλασικὰ λεξικά.

δον) Τὸ «ἐκδοτήριον» τοῦτο γράμμα δέον ὅπως ἐκτιμηθῆ ὡς περίφημον εὔρημα, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξάγομεν γνῶσιν διὰ τὸν βαθμὸν παιδείας, τὴν ὁποίαν κατεῖχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ τὰ πρῶτα φέροντες εἰς τὴν Μητρόπολιν Σερρῶν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος.

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἔχει συνταχθῆ ἀπὸ καλὸν χειριστὴν τῆς ἀρχαίσεως Ἀλεξανδρινῆς διαλέκτου, ἐν μέρει ἐπηρεασμένης ἀπὸ Λατινικοὺς ὄρους, ὅπως εἶναι αἱ λέξεις: «λεγάτα» καὶ «σκερέτον».

Τὸ ὄλον ὕφος τοῦ ἐγγράφου ἐκφράζει κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ κατηγορηματικὸν μὲ πολλοὺς πλεονασμούς, τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τῆς ἐπιθυμίας τῆς δωρητρίας καὶ ἀποκλείει τὴν ἐν τῷ μέλλοντι προσβολὴν ἢ ἀμφισβήτησιν αὐτοῦ παρ' οἰουδήποτε τρίτου.

Ἀπὸ τὸν τρόπον διατυπώσεως καὶ συντάξεως τοῦ ἐγγράφου καταφαίνεται ἐπίσης ἡ ἀνωτέρα βαθμὶς τῆς ἀρτίας μορφώσεως τῶν στελεχῶν τῶν τότε μητροπόλεων.

Δυστυχῶς ἡ ὑψηλὴ αὐτὴ στάθμη μορφώσεως τοῦ κλήρου δὲν διτηρήθη κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας λόγῳ τῆς ἀπηνουῆς διώξεως τῆς παιδείας ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ.

Εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας ἡ σπάνις καὶ ἡ ἔλλειψις ἀρτίως μορφωμένων κληρικῶν ἦτο μεγάλη, διότι ἡ σφαγὴ καὶ ἡ ἀποδημία τῶν λογίων κοσμικῶν καὶ κληρικῶν, ἐδημιούργησε μέγα χάσμα εἰς τὰ στελέχη τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας.

Καὶ ἰδρῦθη μὲν ἐνωρὶς μὲ τὰς ἀκαταπονήτους προσπαθείας καὶ ἐνεργείας τοῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου ἢ Μεγάλου τοῦ Γένους Σχολῆ, ἀλλὰ τὰ δημιουργηθέντα κενὰ εἰς τὴν παιδείαν ἦσαν δυσαναπλήρωτα.

Ἡ ἐποχὴ μὲ τὸ «κρυφὸ σχολεῖο» δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μορφώσῃ ἀρ-

1) Σερραϊκά - Χρονικὰ Δ' τόμος σελ. 68 Ἀθῆναι 1963. Ν. Πέτροβιτς: Σερραϊκὴ διάλεκτος. Λέξις «μπάτζιος».

2) A. Guillou, les archives de St. Jean κλπ., σ. 113.

τίως τούς ὑποδούλους καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενά.

Κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα μεγάλη ἦτο ἡ σπᾶνις τοῦ μορφωμένου κλήρου παρετηρεῖτο δὲ ἔλλειψις στοιχειώδους μορφώσεως ἀκόμη καὶ εἰς ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ διορισμὸς τῶν ὁποίων ἐγένετο ἐξ ἀνάγκης μὲ κριτήρια χαρακτηρὸς καὶ ἀνεπιλήπτου ἡθους. Ὁ Gerlach σημειώνει ὅτι: «δὲν ἠδύνατο κανεῖς ἀπὸ τούς Μητροπολίτας, ἀγνοῶν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, νὰ συντάξῃ τὴν ἀπόκρισιν, δι' ὃ ἀπαραιτήτως ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ αὕτη ἀπὸ δύο λαϊκούς, ἐννοῶν τούς Ζυγομαλάδες, μετὰ τῶν ὁποίων συνωμίλησε καὶ ἔλαβε καὶ ἀνέγνωσε τὴν ἀπάντησιν τὴν 30ὴν Αὐγούστου 1575». 1)

Ἀπὸν παράδειγμα εὐρίσκομεν εἰς τὸν κώδικα τῆς Μητροπόλεως Σερρών. Ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1679 Μητροπολίτης Σερρών Ἀνθιμος μὲ ιδιόχειρον ἐπὶ τοῦ κώδικος καταχώρισιν γράφει:

«... εἰς τὰς σέρας καὶ εἰς ἐνθήμευσιν ἔγραψα». 2)

Ἀργότερον, κατὰ τὸ 1749, ἰδρύεται ἡ «Ἀθωνιάς Σχολή», βάσει σιγιλλίου τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ε', κατὰ τοὺς πλέον ζοφεροὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἡ διεύθυνσίς της ἀνατίθεται εἰς τὸν πολυμαθέστατον καὶ σοφὸν Εὐγένιον Βούλγαριν, ἀλλὰ ἡ δεκαετὴς περίπου διάρκεια τῆς λειτουργίας της δὲν κατορθώνει νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἀνάγκας στελεχώσεως τῆς παιδείας τοῦ δουλεύοντος Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπὸ τὸ 1764 ἐμφανίζεται λειτουργοῦσα εἰς τὴν Δημητσάναν τῆς Γορτυνίας Σχολή μὲ ἰδρυτὴν τὸν Ἀσημάκην Λεονάρδον, ὡς «Φροντιστήριον τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», ἡ ὁποία καὶ ἀνέδειξεν ἐκ Γορτυνίας 70 ἱεράρχας μετὰ τῶν ὁποίων, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 συμπεριλαμβάνονται ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' καὶ ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός.

Μὲ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς στάθμης μορφώσεως τοῦ Ὁρθοδόξου κλήρου κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Χάλκης, ἀλλὰ ἡ τετραετὴς μόρφωσις ὑποψηφίων ἐπισκόπων ἐστοίχιζε τότε περὶ τὰς χιλίας χρυσᾶς λίρας κατὰ σπουδαστὴν.

Ἐκ τῆς Σχολῆς αὐτῆς ἀπεφοίτησαν διακεκριμένοι ἱεράρχαι τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἰδίᾳ οἱ μὲ ἀρτίαν μόρφωσιν ἱεράρχαι τῶν μακεδονικῶν Μητροπόλεων κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, ὁ Σερρών Γρηγόριος Ζερβουδάκης, ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ζ', ὁ Σερρών Ἀπόστολος Χριστοδούλου ἐξ Ἰμβρου, ὁ Νευροκοπίου Θεοδώρητος, ὁ Καστορίας Καραβαγγέλης καὶ οἱ ἐθνομάρτυρες Κορυτσᾶς Φώτιος, Γρεβενῶν Αἰμιλιανὸς καὶ ὁ

1) Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν σπουδῶν ΛΔ' Ἀθῆναι 1965 σ. 268.

2) Βυζαντινὰ Χρονικά, Λειψία 1894 σ. 234.

Δράμας, ὃ μετέπειτα Σμύρνης Χρυσόστομος, οἱ ὁποῖοι εὗρον οἰκτρὸν θάνατον διὰ μαχαίρας..

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἰδρῦθη τὸ 1844 ἡ Ριζάρειος Σχολὴ μὲ ἐπιτυχῆ μέχρι σήμερον δρᾶσιν.

9ον) Ἄλλο συμπέρασμα ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐξάγεται ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ἔχαιρεν ἀρίστης φήμης διὰ τὴν παραδειγματικὴν αὐστηρότητα εἰς τὰ τῆς διαχειρίσεως τῆς κτηματικῆς τῆς περιουσίας καὶ διὰ τὴν φιλεργίαν καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν μοναχῶν, διότι ἐὰν δὲν ἦτο βεβαία ἡ δωρήτρια Ὑπομονὴ ὅτι ὁ ἔλαιὸν καὶ οἱ παραπλεύρως τοῦ ναοῦ ἄγροὶ θὰ ἐκαλλιεργοῦντο καλῶς ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ διὰ τὸ ἀνεπίληπτον ἠθος αὐτῶν, δὲν θὰ ἀπεφάσιζε νὰ χαρίσῃ τὴν μὲ τόσους κόπους ἀποκτηθεῖσαν περιουσίαν τῆς εἰς ὀκνηροὺς ἀργοσχόλους ἢ ἀνηθικούς κληρικούς, ὅπως πολλοὶ ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸν μοναχισμὸν ἢ ἴσως δικαίως λόγω σκανδάλων ἄλλοῦ γενομένων, ἐχαρακτήριζον κακῶς ὅλους τοὺς μοναχοὺς.

Ἀσφαλῶς προηγουμένως, ζῶντος ἔτι τοῦ συζύγου τῆς «ἐκείνου τοῦ Μουρμουρᾶ» εἶχεν ἀποκτήσει ἰδίαν ἀντίληψιν διὰ τὴν σοβαρότητα, φιλοπονίαν, καὶ διαχειριστικὴν ἰκανότητα τῆς Μονῆς, καὶ κατόπιν «ἐσκεμμένης» καὶ «ἀνεκκλήτου» ὡς γράφει ἀποφάσεως ὑπέγραψε τὴν ἐκχώρησιν, ἃν καὶ εἶχε νομίμους κληρονόμους, τὰ τέκνα τῆς.

Τὸ ἐκδοτήριον τοῦτο γράμμα εἰκονίζει πιστὰ μίαν πτυχὴν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Σερραίων τοῦ μεσαίωonos καὶ εἶναι ἐγγραφον ἀναμφισβητήτου κύρους, αὐθεντίας καὶ γνησιότητος, σωθὲν χάρις εἰς τὴν θαυμαστὴν φροντίδα καὶ ἀγάπην τοῦ Κωνσταντίνου Χόνδρου πρὸς τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν, τῆς ὁποίας ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὑπῆρξεν ἐμβριθῆς καὶ πολῦτιμος κοινοτικὸς ἄρχων. 1)

10ον) Εἰς τὸ ἐγγραφον ἀναφέρεται, νὰ δίδεται κατ' ἔτος καὶ «ἄλατος βασιλικοῦ καλαθίου τὸ δ'».

Αἱ μεσόγειαι περιφέρειαι ὅπως ἡ τῶν Σερρῶν ὅταν ἀπεκλείοντο ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν θάλασσαν λόγω ἐπιδρομῶν ἢ πολιορκίας, ὑπέφερον στερήσεις καὶ τότε παρετηρεῖτο εἰς αὐτά, ἔλλειψις μαγειρικοῦ ἄλατος καὶ ὑπερτίμησις αὐτοῦ εἰς ἀπιστεύτους τιμὰς. Αὐτὸ παρετηρήθη καὶ κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Σερρῶν ἀπὸ τὴν θάλασσαν (1916 - 1918) ὅπote ἔφθασε τὰς τέσσαρας χρυσᾶς λίρας κατ' ὁκτὸν τὸ μαγειρικὸν ἄλας.

1) Σερραϊκὰ Χρονικὰ τ. Β' Ἀθῆναι σ. 13, 17, 19, 20, 23, 59 ἄρθρον Π. Πέννα : Ἐριθες περὶ τὴν κοινοτικὴν ὀργάνωσιν τῆς πόλεως Σερρῶν.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Ἡ παραχώρησις αὐτῆ τοῦ μετοχίου Ἁγίου Γεωργίου ἔγινε ὡς ἀναφέρεται κατὰ τὸ ἔτος 1344.

Ἐκτοτε ἐμεσολάβησαν τραγικὰ καὶ συνταρακτικὰ γεγονότα κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἔτη.

1) Σοβαρὰ ἀναταραχὴ τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ Παλαιολόγων.

2) Παρέμβασις καὶ προσωρινὴ κατάληψις τῶν Σερρών, Μελενίκου, Στρωμνίτης καὶ Ζίχνης ὑπὸ τοῦ καιροφυλακτοῦντος φιλοδόξου Στεφάνου Δουσάν κατὰ τὸ 1345. Ἡ πρόσκαιρος αὐτῆ Σερβικῆ κατοχὴ διήρκεσε μέχρι τοῦ 1371, ὅποτε ἔλαβε τέλος μὲ τὴν μάχην τῆς Τζερμιάν παρὰ τὸν Ἐβρον ποταμόν, ὅπου οἱ Τούρκοι διέλυσαν κυριολεκτικῶς τὰς Σερβικὰς δυνάμεις τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1371 καὶ ἐφόνευσαν καὶ τὸν ἡγεμόνα Βεληκασίνον.¹⁾

Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι ἡ κατοχὴ αὐτῆ ὑπῆρξε μιὰ ἀπλῆ ἐπικυριαρχία καθ' ὅλην τὴν διάρκειάν της, διότι ὁ παλαιὸς ἑλληνοβυζαντινὸς τρόπος τοῦ βίου τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τῶν Σερρών δὲν διεσπάσθη καθόλου, καθόσον παρέμειναν ἐν ἐνεργείᾳ ὅλαι αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί, τὰ μέσα καὶ ἀνώτερα στελέχη μὲ κυριαρχοῦσαν ἐπίσημον γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν.²⁾

Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ χρυσόβουλλα τοῦ προσωρινοῦ Πριγκηπάτου ἐγγράφοντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ὁ Μητροπολίτης Σερρών κατὰ τὸ 1371 ἀναφέρεται ὁ Θεοδόσιος.

Τὰ ἀνωτέρω βεβαιοῦν προσέτι ἐπιμελεῖς ἔρευναι τοῦ βυζαντινολόγου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κων. Ἀμάντου εἰς τὰ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ του καὶ ὁμολογίαι ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τοῦ Γ. Ὄστρογκόρσκυ, συγχρόνου διαπρεποῦς Σέρβου βυζαντινολόγου, ἐνώπιον τοῦ 13ου Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου τῆς Ὁξφόρδης τοῦ 1966.

Μετὰ τὸ 1371 ἐπὶ 12ετίαν ἡ περιοχὴ τῶν Σερρών περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν Βυζαντινὴν Διοίκησιν, ἡ ὁποία καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῶν Σερρών κατὰ τὸ 1383 ἤτοι 70 ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.³⁾

3) Ἐπιδείνωσις τῶν ὄρων διαβιώσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπό-

1) Σεραϊκὰ Χρονικὰ. Τόμος Γ', σ. 241, ἀρθρον Ν. Τ. Νικολάου. Τὸ χρονικὸ τοῦ μοναχοῦ Ἡσαίου.

2) 13ον Διεθνὲς Συνέδριον Βυζ. σπουδῶν Oxford 1966. Ἀνακοινώσεις καθηγητῶν, Π. Χαράνη καὶ Γ. Ὄστρογκόρσκυ, ἐφημερὶς «Βῆμα» 18 Σεπτεμ. 1966. Κ. Ἀμάντου, Μακεδονικά, Ἀθῆναι 1920.

3) Ἱστορία τῶν Σερρών, Π. Πέννα, Ἀθῆναι 1966, σ. 57.

λεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, λόγῳ ἐξάψεως τῶν πνευμάτων καὶ συχνῶν παρεκτροπῶν τῶν Γενιτσάρων, ὑπὸ τὸ ζοφερὰν ἀπολυταρχικὸν καθεστῶς τῶν πρώτων σκληρῶν διαδόχων τοῦ κατακτητοῦ.

Ἐπὶ 120 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκχωρήσεώς της εἰς τὴν Μονὴν Προδροίμου ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου διειρηθήθη ὡς ἰδιοκτησία της.

Κατὰ τὸ 1464 ἐληλατήθη καὶ ἐρειπώθη ἄγνωστον ὑπὸ ποίας τραγικῆς συνθήκας διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἱερωμένους καὶ λοιπὸν προσωπικὸν τοῦ Μετοχίου.

Δὲν εὐρέθη μέχρι σήμερον τὸ μαῦρον χρονικὸν τῆς καταστροφῆς τοῦ ναοῦ, ψυχρὰ μόνον ἀνεγράφετο, ὡς ἀναφέρει ὁ Π. Παπαγεωργίου εἰς τὸ ἐπίγραμμα τῆς μεγάλης ἐξωθύρας του ναοῦ :

«Μετὰ τὴν πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν
καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν
ἐκτίσθη τῇ συνδρομῇ τῆς Μονῆς,
Προδροίμου καὶ τῶν Χριστιανῶν
τῷ ἔτει 1864».

Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐντοιχισμένον αὐτὴν πλάκα τοῦ 1864 ἐπὶ τῆς αὐλοθύρας τοῦ Ναοῦ, ἀναφέρεται μὲν ὡς «πρὸ 400 ἐτῶν καταστραφεῖσα» ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, δηλαδὴ κατὰ τὸ 1464, ἦτοι ἔνδεκα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ οὐδεμίαν ἔχομεν πρὸς τοῦτο, ἱστορικὴν ἀπόδειξιν ἐπιδρομῆς ἢ ἀναταραχῆς εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα τῶν Σερρῶν, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν τὰς κατωτέρω δύο ἐκδοχάς. Οὕτω ἡ καταστροφὴ τοῦ μικροῦ μετοχίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρουονερίτη, ἔγινε μὲν κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῶν βασιβουκισμῶν ὄχι ὅμως ἀκριβῶς πρὸ 400 ἐτῶν, ἀλλὰ,

1. Ἡ πρὸ 357 ἐτῶν, ἀπὸ τῆς ἀνιστορήσεως, ἦτοι κατὰ τὸ 1507 ἐποχὴν ἀπηνοῦς διώξεως τῶν Χριστιανῶν τῆς περιοχῆς Δράμας - Ζίχνης - Σερρῶν. ὅποτε συνέβη καὶ ἡ τρομερὰ σφαγὴ ὄλων τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς Ἐκκοσιφοινίσσης τοῦ Παγγαίου, διὰ τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ἐπὶ λέξει ὁ Εὐ. Στράτης, «βραδύτερον ἐν ἔτει 1507 23 Ἀπριλίου μνήμην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου σφαγὴ ἀπάντων τῶν μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Κοσσυφοινίσσης, 172 τὸν ἀριθμόν. Τὸ φρικιαστικὸν τοῦτο κακούργημα ἀρκούντως διαφωτίζει ἡμᾶς περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς καταδιώξεως τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Δράμα καὶ τῇ λοιπῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ 1.)

2. Ἡ πρὸ 293 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνιστορήσεως ἦτοι κατὰ τὸ 1571, κατὰ τὸ ἔτος, τῆς καταστροφῆς τῆς Τουρκικῆς Ἀρμάδας εἰς τὴν Ναύπακτον, ὅποτε καὶ ἔγινεν ἡ πρώτη ἀναθάρρησις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων πρὸς ἐκδήλωσιν ἐπαναστάσεως.

1) Δράμα καὶ Δράθησκος, Εὐαγ. Στράτη, Σέρραι 1924, σ: 27.

Τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν εὐρίσκομεν ἀναγραφομένην ἀπὸ χεῖρα μοναχοῦ ἐπὶ σταχώματος κώδικος τῆς Μονῆς Προδρόμου, περιέχοντος ἔργα Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

«Τῷ αὐτῷ ἔτει (1571) ἐδιαγούμισαν οἱ Ἀγαρινοὶ τὴν Μητρόπολιν Σερρών καὶ ἑπτὰ ἐκκλησίας, τὴν σεβασμίαν τοῦ Προδρόμου Μονὴν παντελῶς ἠρήμωσαν αὐτὴν καὶ τὰ αὐτῆς προάστεια καὶ μετόχια».

Τὴν τραγικὴν αὐτὴν δοκιμασίαν τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων τῶν Σερρών περιγράφει εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Σερρών ὁ Π. Πέννας.¹⁾

Ἐν τούτοις εἰς τὸ Χρονικὸν τῶν Σερρών τοῦ Παπασυναδινοῦ²⁾ ἀναφέρεται :

« 1618 Νοεμβρίου θ' ἡμέρα Κυριακή, ἔστεφανώθηκα τὴν Ἀβραμπακίνα ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου Σερρών, καὶ Νουνοῦ, .. καὶ ἐνορίτου παπᾶ κυρ Μαλάκη εἰς Ἅγιον Γεώργιον τὸν «Κρουονερίτην».

Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀκριβείαν τῶν γραφομένων του ὁ Παπασυναδινὸς ὡς εἰλικρινὴς εἶναι πιστευτός, ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τῆς περιγραφῆς εἰς τὸ χρονικὸν του ὅτι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρουονερίτη ἐτέλεσε τοὺς γάμους του κατὰ τὸ 1618 ἱερευροῦντος τοῦ Μητροπολίτου Σερρών Τιμοθέου, τοῦ ἀρχιερατεύσαντος ὡς γνωσπὸν ἀπὸ τὸ 1616 - 1625³⁾ δύο τινὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῶμεν :

1) Ἱστορία τῶν Σερρών, Π. Πέννα, Ἀθήναι 1966, σ. 69—70. «Οἱ Ἕλληνες τότε τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καθὼς καὶ τῆς Πελοποννήσου ἀναθαρρήσαντες ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῶν συμμαχικῶν τηλεβόλων, πεισθέντες δὲ καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ περὶ στρατιωτικῆς ἐπικουρίας, ἐπανεστάτησαν συμπαρασύραντες καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ πολλὰς Μακεδονικὰς πόλεις. Ἀτυχῶς αἱ ἐνισχύσεις Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ οὐδέποτε ἐφθασαν τὸ δὲ κίνημα ἀπαράσκευον καθὼς ἦτο κατεστάλη.

Καὶ περὶ μὲν τῆς τύχης τῶν Ἑλλήνων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι οὐδὲν εἶναι γνωστὸν ἱστορικῶς. Ἐν Μακεδονίᾳ ὁμοίως οἱ ἐξαγριωθέντες Τούρκοι, ὡς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Παπαρρηγόπουλος, ἀπὸ τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι συμμετέσχον τῆς ἐπαναστάσεως ἠχμαλώτισαν περὶ τοὺς 30.000 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς μὲν νεάνιδας καὶ τὰ παιδία ἐνέκλεισαν εἰς τὰ χαρέμια τῶν Μπέηδων καὶ τῶν Πασσάδων, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέστειλαν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα. (Κ. Σάθας, Τουρκοκρατημένη Ἑλλάς, Ἀθήναι 1869).

Τότε λοιπὸν, ὡς ἀναμφισβητήτως ἐξάγεται ἐκ τῶν μνημονευθέντων χρονικῶν, ἐπανεστάτησαν καὶ αἱ Σέρραι, μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν ἢ μὲν πόλις καὶ τὰ περίχωρά της ἐλεηλατήθησαν, οἱ δὲ κάτοικοί της ἠχμαλωτίσθησαν.

Ὁὕτω ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Σερραῖοι οὐδεμίαν οὐδέποτε παρέλειψαν εὐκαιρίαν καὶ συμμετέσχον εἰς ὅλας τὰς προσπάθειας τοῦ Γένους πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας».

2) Π. Πέννα Σερραϊκὰ Χρονικὰ Τεῦχος Α' Ἀθήναι 1938 σελ. 31.

3) Π. Πέννα Ἱστορία τῶν Σερρών Ἔκδ. Β' Ἀθήναι 1966 σ. 459.

ἢ ὅτι ὁ ναὸς ἐσώζετο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅποτε ἐλέγχεται ἀνακριβῆς ἢ χρονολογικὴ ἀναγραφή τῆς καταστροφῆς ἐπὶ τῆς ἐντειχισθείσης πλακῶς τῆς ἀνιστορίσεως.

ἢ ὅπερ καὶ πιθανώτερον ὅτι ὁ καταστραφεὶς ὡς ἀναφέρομεν ἀνωτέρω κατὰ τὸ 1507 ἢ τὸ 1571 ναὸς ἀνιστορήθη ἐκ νέου προχείρως καὶ ἐλειουργεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παπασυναδινοῦ, πλὴν ὅμως διὰ νέας καταδρομῆς, ἄγνωστον πότε γινομένης, κατεστράφη καὶ πάλιν καὶ ἔμεινεν ἔρημος καὶ ἡρειπωμένος ἕκτοτε μέχρι τοῦ 1864, ὅποτε καὶ ἀνιστορήθη κατὰ πλήρη τρόπον, φροντίδι τῆς Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ ἄλλων δωρεῶν τῶν περιοίκων καὶ τῶν Σερραίων.

ΑΝΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Κατὰ τὸ 1862 λόγῳ κακῶν ἐσοδειῶν τὰ οἰκονομικὰ μέσα τῆς Μονῆς Προδρόμου περιήλθον εἰς δεινὴν κατάστασιν, ὡς διέξοδον δὲ ἀπὸ τῆς δυσπραγίας αὐτῆς τὸ Ἡγουμενεῖον τῆς ἀκολουθοῦν τὴν τακτικὴν ἄλλων πτωχῶν μονῶν, ἀπεφάσισε τὴν ἀποστολὴν δύο μοναχῶν τῆς εἰς τὴν ὁμόδοξον Ρωσσίαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων.

Πρὸς τοῦτο ἀπηύθυνε θερμὸν αἴτημα πρὸς τὸν τότε Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Β΄ τὸν ἀπὸ Κυζίκου, καὶ ἐζήτηε παρ' αὐτοῦ τὴν σχετικὴν ἀδειαν, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἐπέτυχεν, ἔστειλε κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1862 τοὺς δύο ἱερομονάχους, τὸν Ἡσαΐαν Τεργλησηνόν, προαχθέντα εἰς ἀρχιμανδριτην καὶ τὸν Διονύσιον Βροντηνὸν ὡς βοηθόν του.

Ταυτοχρόνως τότε ὁ ἡγούμενος Θεοδόσιος, συνδυάζων τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους τῆς Μονῆς ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἡρειπωμένου Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρυονερίτη, ἐνήργησε μέσῳ τοῦ Πατριαρχείου διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀπαιτουμένου φερμανίου.

Ὁ ναὸς τότε κατερειπωμένος παρσυσίαζεν οἰκτρὸν θέαμα, διότι οἱ διερχόμενοι ἐκ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ ἀλλόθρησκοι συχνὰ ἐβεβήλωναν αὐτὸν πρὸς μεγάλην λύπην τῶν πέριξ Χριστιανῶν καὶ τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς Προδρόμου.

Οἱ δύο συνεχόμενοι ναοὶ διετήρουν ἀκόμη εἰς καλὴν τῶν συστατικῶν αὐτῶν ἀναλογίαν τοὺς τοίχους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀρχικῶς κτισθῆ στερεοὶ ὅπως τὰ ἀρχαῖα τείχη καὶ διετήρησαν πολὺ καλὴν ἀντοχὴν ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ φθορὰς τῶν ἀδιακρίτων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ὥστε ἦτο δυνατόν μὲ μικρὰς σχετικῶς δαπάνας νὰ ἀνακτῆσουν τὴν ἀρχικὴν τῶν μορφὴν. ¹⁾

1) Προσκυνητῆριον τῆς Σταυροπ. Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν Ἱερομονάχου Χριστοφόρου, Λειψία 1904 σ. 56.

Τὸ φερμάνιον τῆς ἀδείας ἀνιστορήσεως τοῦ ναοῦ ἐξεδόθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκοινοποιήθη διὰ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἀφοῦ κατεμετρήθη τοπογραφικῶς ὁ ναὸς καὶ ὁ περίβολος αὐτοῦ, ἤρχισεν ἡ Μονὴ Προδρόμου τὰ ἔργα τῆς ἀνοικοδομήσεως, προτοῦ ἀκόμη φθάσει ἡ οικονομικὴ βοήθεια ἀπὸ τὴν προσπάθειαν συλλογῆς ἐράνων ἐκ Ρωσσίας. Ὅταν ἀργότερον ἐπέστρεψαν οἱ δύο μοναχοὶ ἐκ Ρωσσίας, προσεκόμισαν καθαρὸν προῖον τῶν ἐράνων γρόσια 35.000.

Εὐθὺς ὁμως ὡς ἐγνώσθη ὅτι ἤρχισαν τὰ ἔργα τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ ναοῦ ἔπειτα ἀπὸ ἐπὶ αἰῶνας ἐρήμωσίν του, τόσον οἱ περιόικοι ὅσον καὶ οἱ χωρικοὶ τῶν γειτονικῶν χωρίων προσέφερον μὲ προθυμίαν συνδρομὰς διὰ τὸ ἔργον.

Μὲ τὰς γενναιοτέρας δωρεὰς τῶν πλουσιωτέρων ἐγένοντο αἱ ἀγιογραφίαι τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων καὶ κατεσκευάσθησαν τὸ μαρμάρινον τέμπλον,¹⁾ τὰ μαρμάρινα μανουάλια καὶ τὸ πολυγωνικὸν λιθοπελεκητὸν κωδωνοστάσιον

Διὰ τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τοῦ ναοῦ μεγάλως συνέτεινε τὸ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐτυχὲς διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν οικονομικὸν γεγονὸς :

Κατὰ τὸ 1864 λόγῳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν ἔμειναν ἀκαλλιέργητοι αἱ ἀπέραντοι ἐκτάσεις βαμβακοφυτείας τοῦ Τέξας καὶ ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη διὰ τὰ πολυάριθμα νηματουργεῖα τῆς εὐρέθῃ ἐστερημένη πρῶτων ὑλῶν, καὶ ἠναγκάσθη τότε νὰ ἀνεύρη πηγὰς ἀνεφοδιασμοῦ τῆς διὰ βάμβακος ἀπὸ πηγὰς τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ βάμβαξ εὐδοκίμεϊ μέχρι τοῦ 42ου, παραλλήλου τοῦ ἰσημερινοῦ, καὶ ἡ προνομιακὴ αὐτῆ γεωγραφικὴ θέσις τῆς περιφερείας Σερρῶν ἔτρεψε τοὺς ἀγρότας τῆς εἰς τὴν ἐπικερδῆ καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος.

Ἡ ζήτησις τοῦ βάμβακος ἦτο τότε μεγάλη καὶ ἀντὶ τῆς συνήθους τιμῆς τῶν 5,6 καὶ 7 γροσίων τὴν ὁκᾶν αἱ τιμαὶ ἔφθασαν τὰ 15, 20 καὶ 30 γρόσια τὴν ὁκᾶν, μίαν τιμὴν δηλαδὴ μυθώδη καὶ συμφέρουσαν εἰς τοὺς καλλιεργητὰς τῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Παγγαίου.

Ἡ Μονὴ Προδρόμου τότε μὲ τὰς χεῖρας τῶν ἰδίων μοναχῶν τῆς ἔκαλ-

1) Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου εἰκονοστασίου κεκοσμημένου δι' ἑτέρου κροκαλοπαγοῦς μαρμάρου, ὑπάρχει ἐπιγραφή :

«Οὗτος ὁ μαρμάρινος τέμπλος
κατεσκευάσθη ἐκ τῆς περιουσίας
τοῦ μακαρίτου συναδέλφου μας
ἱερομονάχου Δωροθέου
δι' ἐπιστάσις Θεοδοσίου ἡγουμένου
καὶ εἴη εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ
διὰ χειρὸς δὲ Γεωργίου Ἰω.
Βροντινοῦ 1866 Ἰουλίου 8».

λιέργησε τὰς εἰς Δερβέσανη καὶ Τουμπίτσαν ἀγροκλήματά της καὶ ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τοῦ βάμβακος ὠφελήθη σημαντικῶς.

Ἐπὶ τὴν περιφέρειαν τῶν Σερρῶν εὗρεν ἡμέρας σπανίας εὐημερίας ἀπὸ τὴν ὑπερτίμησιν αὐτὴν τοῦ βάμβακος.

Ἐπισημαίνεται μάλιστα ὅτι αἱ χωρικαὶ τοῦ Παγγαίου ἐστόλιζον μὲ χρυσοῦς Ρουμπιέδες τὰ ὑποδήματά των.

Ἡ εὐημερία αὐτὴ ἐβοήθησεν ὥστε αἱ δωρεαὶ διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ναοῦ νὰ δίδονται μὲ μεγάλην εὐχέρειαν.

Εἰς τὰ γύρω τοῦ ναοῦ κτήματα προσετέθησαν τότε δι' ἀγορᾶς ἀμπέλιον μετατραπὲν εἰς ἐλαιῶνα καὶ ἄλλαι γαῖαι περὶ τὰ 100 στρέμματα, ἐκτίσθησαν δὲ ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ οἰκίαι διὰ τὴν στέγασιν τοῦ ἱερέως, ἄλλα δωμάτια διὰ προσκυνητὰς καὶ ἔγινε μὲ ἐπιμέλειαν ἢ περιφραξίς καὶ ἡ δενδροφύτευσις τοῦ περιβόλου.

Ὁ οὕτω ἀνακαινισθεὶς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρουονερίτη μὲ τὸ συνεχόμενον αὐτοῦ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, σώζονται σήμερον καὶ συντηροῦνται ὑπὸ τῆς Μονῆς Προδρόμου εἰς καλὴν κατάστασιν.

Τὰ γύρω τοῦ ναοῦ οἰκήματα κατεστράφησαν κατὰ τοὺς μέχρι τοῦ 1918 πολέμους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀμάντου Κωνστ. : Μακεδονικά Ἀθῆναι 1920.
 Ἐπιστολή Θεοδούλου Μαγίστρου περὶ αὐθαιρεσιῶν τῶν
 Καταλανῶν.
 Cousinery Voyage dans la Macedoine Paris 1837.
 Byzantinische Zeitschrift Leipzig 1894.
 Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου Πρακτικά Oxford 1966.
 Διομήδους Ἀλεξ. : Βυζαντιναὶ Μελέται Α΄ Β΄ Ἀθῆναι 1951.
 Ζησίου Κ. : Μακεδονίας Χριστιανικά Μνημεῖα Ἀθῆναι.
 Καλλιγᾶ Π. : Μελέται Βυζαντινῆς Ἱστορίας Ἀθῆναι 1894.
 Καντακουζηνοῦ Ἱστορίαι Βόννης.
 Μπενάκειον Μουσεῖον Βυζαντιναὶ Εἰκόνες.
 Muntaner Ramon: L' Expedició dels Catalans a orient, Barcelon 1926.
 Νικολάου Ν. Τ. : Τὸ χρονικὸ τοῦ μοναχοῦ Ἡσαίου εἰς Σερραϊκὰ Χρονικὰ
 Γ'. 1959.
 Παπαρηγοπούλου Κ. : Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Ἐλευθερουδάκη.
 Πέννα Π. : Ἱστορία τῶν Σερρῶν Β΄ ἔκδοσις Ἀθῆναι 1966.
 Πέννα Π. : Σερραϊκὰ Χρονικὰ Α΄ Τεῦχος 1938 Ἀθῆναι.
 Σάθα Κ. : Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς Ἀθῆναι 1869.
 Σερραϊκὰ Χρονικὰ Τόμος Β΄ 1957 Ἀθῆναι.
 » » » Γ' 1959 »
 » » « Δ' 1963 »
 Σταματιάδου Ἐπαμ. : Οἱ Καταλανοὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἀθῆναι 1869.
 Στράτη Εὐαγγ. : Δράμα καὶ Δράβησκος Σέρραι 1924.
 Guillou André : Les Archives de Saint - Jean - Prodrome sur le Mont
 Menecè Paris 1955.
 Χριστοφόρου Ἱερομονάχου. : Προσκυνητῆριον Σταυροπηγιακῆς Μονῆς
 Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν. Λειψία 1904.